

Nikola Mraović »PETA VOJVODANSKA BRIGADA«, Novi Sad, 1985.

Stevan Mačković

Nedavno je u izdanju Instituta za istoriju novosadskog Filozofskog fakulteta, a u ediciji »Vojvodina u borbi«, izšla 35. po redu njiga serije hronika, naučno delo Nikole Mraovića pod nazivom **Peta vojvodanska brigada**. Ova knjiga je značajan doprinos širem osvjetljavanju i sagledavanju naše revolucionarne prošlosti, videne kroz borbeni put jedne od brigada NOP u Vojvodini. Autor, inače i sam borac Pete vojvodanske brigade, nije se u pisanju oslanjao samo na svoja sećanja, već je kao dugogodišnji saradnik Vojno-istorijskog instituta istraživao svu relevantnu gradu, objavljene zbornike i literaturu. Time je bio u mogućnosti da stvari ovako celovito monografsko delo, koristeći se pri tome pravim argumentima.

U prvom delu knjige, »Formiranje i prva borbena dejstva Vojvodanske brigade«, autor opisuje razloge i uslove koji su doveli do formiranja brigade. Ova jedinica je osnovana 17. novembra 1943. godine u majevičkom selu Obršinu, od po jednog bataljona iz prve tri vojvodanske brigade. Već u prvih borbama pokazala je pravu vrednost – da sa uspehom može da izvršava sve postavljene borbene zadatke. Autor brižljivo beleži svakodnevna zbivanja u brigadi, život boraca i starešina, a istovremeno obraduje i vojne aspekte dejstava jedinice, dajući precizne podatke o kretanju, okršajima i borbama koje je vodila brigada. Isto tako, autor svojim postupkom analizira sva dostignuća, kako na bojnom polju, tako i na političkom, kulturnom i organizacionom planu koja postižu borce Pete brigade, ne ustručavajući se pri tom da ukaže i na počinjene greške i zablude, od kojih ni ova jedinica nije bila lišena. Samim time što je prilikom pisanja ove knjige koristio i lično iskustvo, komesarskih bataljona, Nikola Mraović je uspeo da mnoge detalje i likove veoma približi čitaocima, čineći ih gotovo plastično upečatljivim.

Drugi deo knjige ima podnaslov »Brigada u sklopu 36. vojvodanske divizije 1943. godine, kada se brigada nalazila u velikim poteškoćama, izazvanim opštom situacijom na ratištu Bosne i zapadna Srbija. No već početkom 1944. godine, nastupa preokret i brigada kao i čitav NOP beleži nove uspehe. Tada su stvoreni uslovi za organizaciono pregrupisavanje jedinica, pa i Vojvodanska brigada od tada deluje u okvirima novoformiranih većih vojnih formacija. Brigada je imala borbena dejstva na Majevici, u Hercegovini i Crnoj Gori, da bi potom prešla Srbiju i učestvovala u borbama za oslobođenje Beograda. Pisac verno opisuje i prikazuje te borbe, taj teški period kada su iz stroja bili nestajali mnogi bорци i starešine, ali i period kada su zabeležene velike pobede, uprkos podnošenju velikih ljudskih gubitaka.

Treći deo knjige ima podnaslov »Brigada u borbama za oslobođenje Sremske i u završnim operacijama«. Naime, posle uspešne beogradskih operacija, pred brigadom su stajali još mnogi zadaci u borbama za konačno oslobođenje zemlje. Možda je, u vojnom pogledu, najteži zadatak bio forsiranje Dunava i napad na Vukovar u sklopu dejstava na Sremskom frontu, što ova jedinica sa uspehom izvršava. Tu su, takođe, i bitke kod Bolmana i Virovitice, koje svakako spadaju u velike pobjede brigade. Naime, sve postavljene zadatke, brigada je, u sklopu opšte situacije i svojih mogućnosti, obavljala na naj-

bolji mogući način, i pri tome podnela ogromne žrtve i napore. U vreme nastanka brigade je imala 835 boraca, a u kritičnim momentima polaska u Srbiju svega 350, da bi kraj rata dočekala višestruko ojačana i u ljudstvu i u naoružanju. U sastavu jedinice borili su se pripadnici svih naših naroda i narodnosti, dajući svoje živote u borbi sa neprijateljem, doprinoseći pobedi i idejama slobode, bratstva i jedinstva koji čine danas temelje našeg zajedništva.

Poslednji, četvrti deo knjige, je spisak boraca i starešina brigade, ljudi koji su ispisivali časni put ove jedinice naše revolucije. Autor je dao imena do kojih je mogao doći, istražujući dostupne dokumente, što ne znači da je taj posao završen, već dalja istraživanja tek predstoje.

Posmatrano u celini, ova knjiga je dragoceni doprinos opštem izučavanju naše NOB, a istovremeno i monografija koja će dobro doći u radu obradi NOR-a i uopšte revolucije u Vojvodini, Srbiji i čitavoj zemlji. Ona će pronaći put do čitalaca koje zanima period naše novije istorije.

Dejan Razić: »ZEN«, Dečje novine, Gornji Milanovac, 1985

Tvrtko Kulenović

Prerano nas je napustio drugi od vojice naših japanista Dejan Razić, koji je, pored svoga stručnog i pedagoškog rada na popularizaciji japanskog jezika i kulture kod nas, zadužio i širu čitalačku publiku, prvo kao prevodilac (od prevoda drame »Gospoda Aoi« Jukija Mišime do antologije savremene japanske pripovetke »Veština sećanja«), a sada i kao autor knjige o zen budizmu (»Zen«, Dečje novine, Gornji Milanovac, 1985).

Razićeva knjiga o zenu nije sasvim originalna i na momente je nepodnošljivo stilski i jezički rogobatna, naročito kad je u pitanju upotreba stranih reči. Na drukčiji način rečeno, ostala je neuobičena, nedovršena, a ko zna koja je nevolja, koje predosećanje, nateralo autora da je ostavi takvom. Kao informacija je izvana redno korisna i, pored davnasnijih Suzukijevih spisa, i nedavno objavljenog, izvanrednog, Uotsovega »Puta zena«, predstavlja jedino što je o toj tematici kod nas objavljeno, a prvo što je kod nas napisano.

Razićeva komplikacija, mada je očigledno pretežno radena prema japanskim autorma, nije nimalo »japanofilska«. Više no i jedan drugi nama poznati autor koji je o ovoj tematiki pisao Razić je posvetio pažnju kineskim korenima zen-budizma, tako da čak posebna poglavljaja njegove knjige govore o Ji Đingu, taoizmu, kofujanizmu, i nose odgovarajuće naslove. Takav autorski stav održavaće se kroz čitavu knjigu, pa će Razić pišući o japanskim vrtovima podsećati da njihov duhovni simbolizam potiče iz taoističke filozofije: »osećaj se uticaj taoističkih načela harmonije između janga i jina.. upotreba vode nagovještava verovanje u mističko poreklo sveta iz vode.«

Posle obimnog »kineskog« uvoda Razić daje pregled karakterističnih stanja zena, onako kako to čini i Uots u svojoj knjizi, s tim da Uotsov pregled i primeri koji ga ilustruju deluju plastičnije, ubedljivije, više autorski. Mono no avare je »pojam neizrecive tuge svih stvari. Osećanje prolaznosti svega«. Sabi je osama, ili smirenost duha: »Zaboravljene mahovine na nadgrobnom spomeniku, bambus na vetru ili usamljeni kamen, izrazi su suštinske usamljenosti svakog čoveka.. trezveno zenističko prihvatanje činjenice usamljenosti, otkrivanje njene »pozitivne strane«, poetičnosti..«, odnosno, kako se kaže nešto kasnije, trenutak je apsolutan i u boru (koji živi hiljadu godina) i u ladežu (samo jedan dan): »Prema tome, lepotu ne treba kvariti mislima o fatalizmu ili prolaznosti, treba je tražiti u onim njenim manifestacijama koje svojim sjajem odstranjuju tu misao.«. U vezi s tim zahlevom je pojmom vabi, otkriće posebne, upečatljive »takvoće« u opštoj usamljenosti. Širom ili tananost, dolazi od glagola »širom« savijati se, povijati se; bambusov list pod snegom, čovek na vremetomni istorije i sverima – upravo ih krhkost čini dragim i lepim.

Posebno ovaj poslednji pojam dovodi nas u neposrednu blizinu »zen-estetike« i na njoj zasnovane japanske umetnosti, kojima su posvećene najbolje stranice Razićeve knjige, kao uostalom i Uotsove. Tu je Razić najbolje razvio

jednu od svojih osnovnih ideja koja se provlači kroz celu knjigu: da je zen praksa večita konkretizacije zasnovane na neposrednom iskustvu, nasuprot filozofiji kao praksi uopštavanja zasnovanog na logici, na mišljenju. »Prazan list hartije se poima samo kao hartija i ostaje hartija« Neophodan je oblik, ovlašti, neznatan oblik iz sume slikarstva, da bi od te hartije postala neizmerna praznina prostora. Kao što je potreban skok žabe u vodu, u Bašovom haiku, da bi se čula tišina. »Ideja praznine se ne postiže analitičkim rezonovanjem, ona se mora shvatiti u estetskom smislu. Estetski oblik je preduslov za konceptualnu percepciju.«

Ovaj redosled zaključivanja omogućio je autoru vrlo relevantno poređenje »japanske« praznine sa onim na slikama evropskih nadrealista koje izazivaju neko raspoloženje, planirani odziv, i žudnju da budu ispunjeni... Praznina nagovještava napuštanje. Čovek se nagovještava, ali nije prisutan, pa to izaziva osećanje žudnje i u usamljenosti. Naprotiv, »japanski« prazni prostor je »osloboden od emocionalnih asocijacija. Ne izaziva misli o odsustvu čoveka, kao ni o bilo čemu u vezi sa ljudskim životom. Niti izaziva potrebu da se ispunji.«

Ovom odlučnom poređenju nedostaje jedan logičan produžetak. Ako je, naime, nadrealistička slika, praznina na njoj, praznina sa »planiranim odzivom«, onda znači da japanska slika i njena praznina moraju biti bez tog »planiranog odziva«, što će reći da ni same nisu suviše planirane, da su u izvesnoj meri slučajne. Razić odlično definije japansku spontanost kao »spontanost bez kaprica«, prema kojbi bi nadrealistička spontanost bila »spontanost sa kapricem«, ali se ne usuduje u dovoljnoj meri, da načini onaj »korak dalje« pa da specifičnu zen spontanost označi kao »slučajnu«, kao što je učinio Alan Uots.

Vojin Dimitrijević: »STRAHOVLADA«, »Rad«, Beograd, 1985

Dragan Simeunović

Knjiga **Strahovlada** profesora Vojina Dimitrijevića predstavlja prvi, za produbljivanje saznanja iz više oblasti društvenih nauka značajan, ogled u našoj naučnoj sredini o ljudskim pravima i državnom teroru.

Autor, koji se inače i do sada veoma uspešno bavio nekim ključnim problemima iz domena violensologije, kao što su otmice vazduhoplova i mogućnost globalne ocene međunarodnog terorizma, postavio je sebi u ovom radu kao primarni zadatak da doprine boljem razumevanju i pojašnjenju pojma strahovlade, kao, ne samo u nas, teorijski relativno zapostavljenog iako vrlo aktuelnog i rasprostranjenog složenog oblika političkog nasilja.

Struktorno se knjiga može podeliti na tri osnovna dela. U prvom delu, koji nosi naziv »Vladanje i zastrašivanje«, autor, polazeći više od surove stvarnosti 20. veka, a manje od istorijskih primera, započinje osnovnu ideju nit knjige o teroru kao načinu vladanja i uništenja pri čemu efektno aberira od optimizma ka crnim slutnjama o budućnosti čovečanstva. Orvelovske vizije savremenih antiutopija koje se ozbiljuju u onim delovima koji govore o odnosu vlasti i prinude, daju autoru šansu za ne samo ilustrativne primere u projekciji budućnosti već i za svojevrsnu potvrdu njegovih strepnji pred onim što novo vreme donosi.

Kako je u ovom delu izložen i osnovni kategorijalni aparat može se reći da on stoji i u funkciji metodološkog uvida. Jurističko definisanje prinude uslovilo je i odgovarajuće određenje pretjene u sferi politike, kome, očigledno, u osnovi leži pravno videnje retributivne sankcije, što, ipak, u daljem toku rada biva oplemenjeno politikološkom dimenzijom.

Nakon naznačavanja iz kojih sve uglova može biti vršena kritika sistema zastrašivanja, u koje inače autor svrstava sve do sada poznate države, on i sam daje veoma uspešnu kritiku terorskih sistema. Uočavajući jednostranost kritike koja polazi samo od procene efikasnosti takvog sistema, kao i ozbiljne nedostatke prirodnopravne kritike sistema zastrašivanja, on i pozitivistički kritici odriče validnost opredeljujući se da svoju kritiku sistema zastrašivanja vrši sa stanovišta zagovaranja mogućih međunarodnih saglasnosti o opštim vrednostima. Stoga se i nje-